

Andela Frančić

Zavod za jezik IFF, Zagreb

PREZIMENSKI MOZAIK MEĐIMURSKE BISTRICE DANAS

U radu se obrađuje prezimenski sustav pet najistočnijih međimurskih naselja koja su do konca 18. stoljeća bila objedinjena u župu Bistrica. Iščitavaju se osnovni motivi utkani u prezimensku osnovu, analizira se zastupljenost pojedinih nastavaka te aloglotskih elemenata u oblikovanju prezimena.

U nekadašnjoj maloj, izoliranoj, u sebe zatvorenoj i sebi dovoljnoj zajednici svatko se točno imenovao i lučio od ostalih svojim osobnim imenom koje je bilo različito od drugih imena. Razvitkom društva, umnožavanjem broja njegovih članova te usložavanjem prilika i odnosa u njemu, osobno ime ni mnogobrojni oblici od njega nisu dostatni za obavljanje funkcije identifikacije i diferencijacije. Stoga se osobnom imenu dodaju razni pridjevci izvedeni iz očeva imena, motivirani zanimanjem, karakterističnom osobinom, staleškom ili etničkom pripadnošću. Budući da su se pridjevci stvarali za svakoga pojedinačno, gasili su se smrću svoga nositelja i svako je rođenje tražilo njihovo ponovno kreiranje. Zahtjev za čvrstim imenskim sustavom zadovoljen je uvođenjem formule — osobnom je imenu pridruženo stalno, nepromjenljivo i nasljedno prezime. U primorskim krajevima prezimena nalazimo sporadično zapisana već u 12. stoljeću, do njihove masovne pojave dolazi u 16. stoljeću, a zakonski postaju obavezna u 18. stoljeću. U prezimenskom izrazu i sadržaju sabijena je golemo obavijesnost. Izrastajući iz nepatvorenog života, ona su spomenici svekolike materijalne i duhovne kulture svojih tvoritelja. Iz njih iščitavamo stalešku podvojenost, nacionalnu pripadnost prvih nositelja, oblike običajnog prava i dr. Obilježnost zavičajnim idiomom čini ih dragocjenim izvorima za proučavanje starijih jezičnih stanja, nepresušnim vrelima za istraživanje porijekla pučanstva jednoga kraja te pouzdanim smjerokazima selilačkih pohoda.¹

Cilj je ovoga rada da se zahvatom u prezimensku građu pet najistočnijih međimurskih naselja — Donjeg Mihaljevca, Marije na Muri, Donjeg

¹ O prezimenskoj problematici objavljeno je podosta radova. Najcjelovitiji zahvat u našu prezimensku građu predstavlja knjiga Petra Šimunovića *Naša prezimena* (porijeklo, značenje, rasprostranjenost), Zagreb 1985.

Vidovca, Donje Dubrave i Kotoribe — koja su nekad sačinjavala župu Bisticu,² analiziraju prezimenske osnove, oblici, potvrđenost i razmještaj te tako uoči specifičnost prezimenskog sustava u usporedbi s karakteristikama hrvatske antroponimije.

Ova analiza prezimena uglavnom je zasnovana na popisu pučanstva iz 1948. godine, na osnovi kojeg je sastavljen i *Leksik prezimena SR Hrvatske*.³ Osim tog materijala, usporedbe radi, služila sam se i popisima kućegospodara sačinjenih za kanonskih vizitacija 1660. (Kotoriba) i 1716. (D. Dubrava, D. Vidovec, D. Mihaljevec, Marija na Muri)⁴ te registrom prijavljenih osoba u navedenim naseljima 1988. godine.⁵

KLASIFIKACIJA PREZIMENA PREMA ZNAČENJU TEMELJNE RIJEČI

U svako je prezime ugrađen neki temeljni sadržaj na kojem je ono sazdan: osobno ime, osobine, naziv zanimanja, službe, zvanja, nazivi iz biljnog i životinjskog svijeta, imena mjesta, krajina, zemalja itd. Ponekad je vrlo teško, nemoguće čak, dokučiti osnovno polazište pri imenovanju. Tim različito motiviranim osnovama često se, iako ne uvijek, pridaju formanti kojima se prezime točno oblikuje. Broj formanata neusporedivo je manji od broja osnova, no združeni daju velike mogućnosti slaganja i kombiniranja.

Prezimana potvrđena 1948. godine u naseljima nekad zajedničkim imenom zvanim Međimurska Bistrica podijelit ćemo prema značenju temeljne riječi u nekoliko skupina da bismo lakše otkrili vrijednosti koje u sebi nose.

I. Prezimana s osobnim imenom u osnovi

Ovu skupinu čine patronimska (izvedena iz očeva imena) i metronimska (izvedena od osobnog imena majke) prezimana. Njima se (naravno pri nastanku, tj. pri imenovanju prvoga nositelja) izražava krvno srodstvo, filijacija, veza roditelj-dijete. Naprimjer, prema osobnom imenu oca Bartola tvori se prezime Bartolić, a prema osobnom imenu majke Bare (: Barbara) nastalo je prezime Barić. Prezimana ove skupine daju nam odgovor na pitanje *čiji si*. Ona se dalje mogu dijeliti ovisno o tome pripada li osobno ime ugrađeno u prezimensku osnovu narodnom ili svetačkom imenskom fondu.

² Vidi Rudolf Horvat, *Poviest Međimurja*, Zagreb 1944, str. 58—59.

³ *Leksik prezimena SR Hrvatske*, Zagreb 1976, urednici V. Putanec i P. Šimunović.

⁴ Podaci uzeti iz knjige R. Horvata, o. c., str. 88. i 192—193.

⁵ Podaci uzeti iz registra stanovnika (1988) kojim raspolažu mjesni uredi.

I. 1. Prezimena s narodnim imenom u osnovi

I. 1. a. Prezimena s muškim narodnim imenom (ili nadimkom) u osnovi *Blagović, Bogdan, Borišek, Boroš, Bujan, Drakšić, Farkaš, Gadanec, Golec, Golek, Golić, Iskra, Ljubaj, Mirić, Modulín, Novak, Radmanić, Radović, Roban, Rodek, Slaviček, Stančec, Stanko, Trojko, Strahija, Vegi* (:Svetozar), *Vlajković, Vratislavski, Vučemilović, Vuk, Vukelić, Vuković*⁶ *Zorman, Živković*

I. 1. b. Prezimena sa ženskim narodnim imenom u osnovi *Kalinić, Selina*

I. 1. c. Prezimena iz čijeg se lika ne razaznaje je li u osnovi muško ili žensko ime
Grubinić (:ž. ime *Gruba*; m. ime *Grubina*)

Uočavamo pretežitost tvorbe prezimena od muških narodnih osobnih imena. Ta je pojava karakteristična za našu antroponimiju, a posljedak je dugovjekog podređenog položaja žene u obitelji i društvu, koji nije dopuštao ni da ona sama ima prezime, a kamoli da njezino ime posluži za tvorbu prezimena potomaka⁷.

I. 2. Prezimena sa svetačkim imenom u osnovi

⁶ Profilaktičkim imenima poput *Vuk* od kojega su nastala prezimena *Vuk, Vučemilo, Vučemilović, Vukelić, Vuković* i *Gruba* (>*Grubinić*) imenovala su se djeca da bi se od njih odagnale zle sile koje su, kako se vjerovalo, bile uzrokom njihove velike smrtnosti.

⁷ Žene su i same vrlo kasno dobile prezimena. U starim se dokumentima bilježilo najčešće samo njihovo osobno ime ili se uza nj, da bi identifikacija bila preciznija i jednoznačnija, dodavalo ime ili prezime oca, brata ili sina. Pri kanonskim vizitacijama 1660. (Kotoriba) i 1716. (Marija na Muri, D. Mihaljevec, D. Dubrava, D. Vidovec) u popisu kućegospodara nalazimo i žene. One su zapisane na nekoliko načina: 1. Imenom i prezimenom a) prezime je nepromijenjeno u usporedbi s potvrđenim ili pretpostavljenim »muškim« prezimenom: *Marija Kečistiral, Marijana Punčikar, Ana Strunjar, Helena Tomašić, Magdalena Staneti*; b) prezime je promijenjeno u usporedbi s potvrđenim ili pretpostavljenim »muškim« prezimenom: *Katarina Antolina* (:Antol[in]), *Marija Blačina* (:Blač), *Ana Lisjača* (Lisjak), *Helena Tkalja* (:Tkalec), *Elizabeta Zvonarica* (:Zvonar).

2. Kada je udovica bila gospodar kuće, to se posebno isticalo a) uz ime i prezime stavlja se oznaka »udova«: *Helena udova Frančić, Katarina udova Varga, Katarina udova Vesi, udova Barbar Ištok*; b) ime se izostavlja: *udova Bohman, udova Paulić, udova Potrepac, udova Habković*.

Razvojem društva mijenja se i položaj žene u njemu. Danas ne samo da svaka žena ima prezime koje se u svom osnovnom (nominativnom) liku ni po čemu ne razlikuje od prezimena oca, brata ili muža (razlike se očituju u deklinaciji: prezimena oca brata ili muža (razlike se očituju u deklinaciji: prezimena se muškaraca dekliniraju /Ivan Janković, Ivana Jankovića, Ivanu Jankoviću . . .), a prezimena žena ostaju nepromijenjena kroz deklinacijsku paradigmu (Marija Janković, Marije Janković . . .), već može pri udaji zadržati i svoje djevojačko prezime ili mu samo pridati muževljevo. U registru stanovnika 1988. godine potvrđena su ova dvojna prezimena:

I. 2. a. Prezimena s muškim svetačkim imenom u osnovi

Andročec, Antolić (: mađ. Antal : lat. Antonius), *Balažin, Balent* (: mađ. Bálint: lat. Valentinus), *Bali* (: mađ. Bálint), *Bartolić, Benko* (: lat. Benedictus), *Benček* (: lat. Benedictus), *Bertalanić* (: mađ. Bertalan : lat. Bartholomaeus), *Blažeković, Božić, Cenko* (: lat. Vincentius), *Dijanežević, Dimitrijević, Dominić, Duhović, Đorđ/Đurđ, Đorđević, Đuran, Đuranec, Đurnić, Embreuš* (: grč. Ambrósios), *Fabić* (: lat. Fabianus), *Frančić, Fric* (: njem. Fritz : Friedrich), *Gabaj* (: lat. Gabriel), *Gašparić, Gregoran, Gregurec/Grgurec, Grgan, Grgec* (: Grga : lat. Gregorius), *Habek, Habijan/Habjan, Habuš* (: lat. Fabianus), *Hanž* (: njem. Hans : lat. Johannes), *Ignac, Ilijaš, Ivaci, Ivančan, Ivančok, Ivanoš/Ivanuš, Ivelić, Jakičić, Jakopak/Jakupak, Jambrešić/Jembrešić, Jančec, Jankić, Jankoci, Janković, Jarni* (: Jernej : lat. Bartholomaeus; Jaroslav), *Jovičić, Jurak, Jurakiević, Juričan, Karloci, Kunej* (: njem. Konrad),^{7a} *Kuzman, Kuzmić, Lovrek, Lovretić, Lukačić, Lukša, Markač, Markan, Markoš, Marković, Markulija, Markušić, Martinjak, Matalić, Matalin, Matan, Matić, Matijanec/Matjanec, Matijačić/Matjačić, Matoljek, Matoš, Matotek, Matulić, Matulin, Matuzović, Mihajlović, Mihalac/Miholac, Mihalić/Mihaljić, Mihoci/Mihuci, Mikec, Mikić* (: grč. Nikólāos), *Mikloška, Mikulan, Mikulić, Mikulin, Nestić* (: njem. Ernest), *Pavlić, Peter, Petermanec, Petković, Petrac, Petran, Peranec, Petrić, Petrović, Pilko*^{7b}, *Piljak*^{7c} (: grč. Phílippos), *Pongrac, Pongračić* (: mađ. Pongrác : lat. Pankratius) *Remuža* (: lat. Hieronymus), *Ružman* (: lat. Erasmus), *Stipan, Šalamon, Šebestijan, Šimonić/Šimunić, Štefić, Štefko, Štefulj, Tadej, Talaš* (: lat. Thaddeus),^{8a} *Valent, Valjč* (: lat. Valentinus), *Vidas, Vidović, Vinković, Vitković, Vrbanić* (: lat. Urbanus), *Žiga, Žigulić* (: njem. Siegmund, Sigismund).

I. 2. b. Prezimena sa ženskim svetačkim imenom u osnovi

Barić, Ceci, Katić, Klarić, Mandlin, Maršić, Oršoš (: lat. Ursula), *Roška, Ružić* (: lat. Rosalia)

Ulaskom u imenski fond kristijanizacijom, strogom propisanošću isključivo njihova nadijevanja novorođenom djetetu, svetačka imena sve više potiskuju narodna čija je pojavnost svedena na neslužbenu uporabu. Kako je svetaca, a pogotovu svetica, odnosno njihovih imena bilo malo, a tre-

^{7a} Vidi J. Keber, *Leksikon imen*, Celje 1988, str. 241.

^{7b} Prezime *Pilko* moglo je nastati i prema apelativu *pilko* (lat. vespillo) »grobar«.

^{7c} Prezime *Piljak* može imati svoj izvor i u istolikom apelativu *piljak* koji znači »turpija kojom se gladi drvo« ili »crepić; kamenčić«. Vidi P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. II, Zagreb 1972, s. v. pila¹, pila², pilka.

^{8a} Vidi D. Moldanova, *Naše příjmení*, Praha 1983, str. 246.

balo je imenovati mnogobrojno pučanstvo, često se događalo da jedno (isto) ime nose, kada je riječ o manjem naselju, deseci osoba.⁸

Iz potvrđenih prezimena s muškim svetačkim imenom u osnovi iščitavamo koji su se sveci osobito štovali — Matija, Mihael, Ivan, Petar, Marko, Nikola, Juraj, Grgur... I u ovoj skupini zamjetno su češća prezimena s muškim imenom u osnovi. Budući da su patronimi i metronimi nastali uglavnom od svetačkih imena, to je siguran dokaz da su mogli nastati tek poslije Tridentinskog koncila (druga polovica 16. st.), kada se propisuje obaveza njihova nadijevanja. Usporedimo li prezimenske potvrde iz vizitacijskih zapisa (druga polovica 17. početak 18. st.) s onima zabilježenim pri popisu pučanstva 1948, primijetit ćemo da su »preživjela« prezimena (a takvih je 5 /od 25/ u Kotoribi, 30 /od 75/ u D. Dubravi, 12 /od 27/ u Mariji na Muri, 15 /od 30/ u D. Vidovcu, 6 /od 13/ u D. Mihaljevcu⁹) zadržala i poslije gotovo dva i pol stoljeća svoj prvotni oblik.¹⁰ Taj nam podatak također govori u prilog tvrdnji da je već krajem 17. odnosno početkom 18. st. proces postanka prezimena završen — ona se prenose na potomstvo u stalnom i neizmijenjenom obliku.

Obratimo li pažnju na tvorbenu strukturu prezimena s osobnim imenom u osnovi zamijetit ćemo postojanje sufikslnih i nesufikslnih prezimena. Prezimena tvorena sufiksima mogu u svojoj osnovi imati a) temeljno svetačko ili narodno ime (*Vuković, Antolić, Balažin, Bartolić, Gašparić, Grgurec, Ivanoš, Jakopak, Marković, Mihalić, Mikulan, Petrović, Pongračić, Šimunić, Vidović, Vinković...*) ili b) osnovu prezimena mogu činiti hipokoristički oblici svetačkih ili narodnih imena (*Drakšić, Mirić, Živković, Bali, Blažeković, Đuran, Đuranec, Đurnić, Benko, Benček, Cenko, Grgan, Matić, Fabić, Grgec, Ivelić, Jakičić, Matoš, Mikec, Keranec, Žiga...*). Nesufikslna su prezimena *Bogdan, Vuk, Valent, Balent, Đurđ, Peter, Tadej, Stipan, Šalamon...* Tu skupinu čine prezimena nalik na osobna imena.

⁸ Analiza ženskih osobnih imena u Mariji na Muri pokazala je da je u razdoblju od 1900. do 1910. od 412 novorođene ženske djece čak 111 dobilo ime *Marija*. A. Varga, *Ženska osobna imena u Mariji na Muri*, Rasprave ZJ, sv. 13, Zagreb 1987, str. 176. Obradujući ženska imena u Rusiji u 18. st., V. A. Nikonov također konstatira veliku čestotnost pojedinih od njih. V. A. Nikonov, *Imja i obeščestvo*, Moskva 1974.

⁹ U Kotoribi su nakon 288 godina potvrđena ova prezimena: *Horvat, Varga, Tomašić, Golubić, Kedmenec*. U ostala četiri naselja i poslije 232 godine »žive« prezimena: *Srpak* (1716. Serpak), *Mirić, Kovačić, Mikulan, Varga, Mlinarić, Vuk, Bijac* (1716. Biač), *Šimunić, Lisjak* (1716. Lesjak), *Hajđinjak, Međimurec, Haramija, Čizmadija, Mustač, Babić, Jezeri* (1716. Jezer), *Štefić, Punčikar, Kanižaj, Vugrač, Toplek* (1716. Toplak), *Rusak, Bogomolec, Kanoti, Feltar, Hrašćanec* — u D. Dubravi; *Zvonar, Hunjadi, Lukša, Kedmenec, Horvat, Kuzmić, Šalamon, Kopasić* (1716. Kopašić), *Šajn, Šubaša, Šimunić, Hasan, Globar, Kalinić, Cenko* (1716. Čenko) — u D. Vidovcu; *Orehovec, Hanž* (1716. Hans), *Frančić, Kedmenec, Strbad* (1716. Sterbat), *Pavlič* (1716. Paulić), *Jambrešić* (1716. Imbrešić), *Kraljić, Škulj* (1716. Šul), *Golubić, Kvakkan, Mustač* — u Mariji na Muri; *Pongrac, Bartolić, Horvat, Zadravec, Ivaci* (1716. Ivac), *Rumenjak* — u D. Mihaljevcu.

¹⁰ Kod prezimena gdje dolazi do razlike u izrazu (u zagradi navedena varijacija) pretpostavljam da je riječ o istim prezimenima koja su razni zapisivači, prepisivači različito zabilježili.

Ona se zapravo oblikom ne razlikuju međusobno, a to s onomastičkog gledišta nije funkcionalno jer se smanjuje preciznost pri prenošenju onomastičke obavijesti.¹¹

U analiziranom prezimenskom korpusu dominiraju sufiksalna prezimena, i to ona s hipokorističkim imenom u osnovi. Tvorbene su preinake posljedica potrebe za raznolikošću i individualizacijom. Pridruživanjem istih formanata različitim osnovama (a) i različitim formanata istim osnovama (b) povećavaju se razlikovne mogućnosti. To zorno prikazano izgleda ovako:

(a)

Antol-			Androč-	
Domin-			Bajkov-	
Bar-			Đuran-	
Bertalan-			Gregur-	
Blagov-	-ić	ili	Grgur-	-ec
Bož-			Gol-	
Dimitrijevi-			Janč-	
...			...	

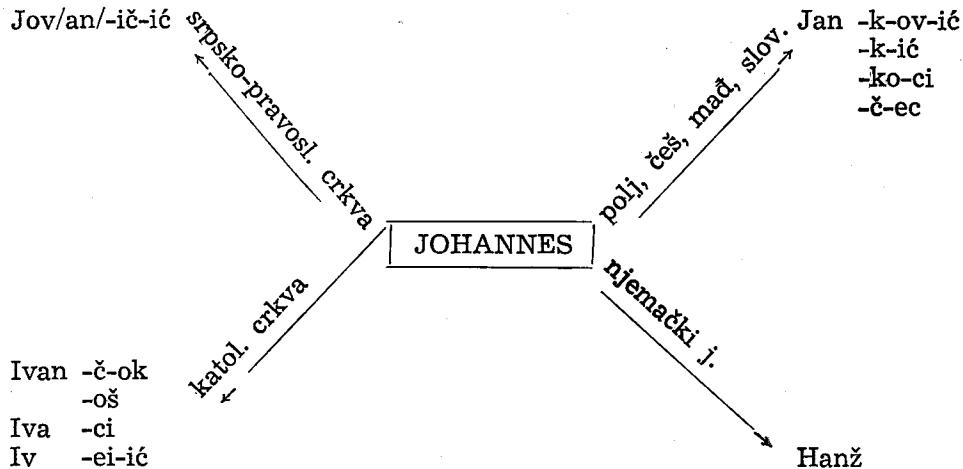
(b)

			-ić	
	-uz-ov-ić			-ul-in
	-(i)jač-ić			-ot-ek
-(i)jan-ec		Mat-		-al-ić
-olj-ek				-ul-ić
-oš				-al-in
				-an

Navedimo i primjer umnožavanja likova istog ishodišnog imena — Ivan (< lat. Johannes < grč. Iōchánēs < hebr. Yōhānān »Bog je milostiv«) ovisno o jeziku posredniku (poljski, češki, mađarski, slovenski ili njemački), odnosno o utjecajnoj sferi (srpsko-pravoslavne ili katoličke) crkve^{11a}.

¹¹ Vidi P. Šimunović, o. c., str. 85—89; M. Moguš, *Prezimana nalik na osobna imena*, *Onomastica jugoslavica X*, Zagreb 1982, str. 163—164.

^{11a} U pravoslavnih se kršćana sreće uglavnom ime *Jovan*, ali ni imenski oblik *Ivan* nije im nepoznat. Vidi *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, JAZU, knj. IV, s.v. Ivan (str. 99).

Osim što su najfrekventnije ishodište prezimenskog sustava, osobna imena vrlo često nalazimo i u imenima naseljenih mjesta. Spomenimo samo neka međimurska naselja čiji se ojkonom temelji na osobnom imenu: *Bogdanovec* (: Bogdan), *Čakovec* (: Čak), *Donji/Gornji/Mali Mihaljevec* (: Mihalj : Michaél), *Dragoslavec* (: Dragoslav), *Dražkovec* (: Draško : András), *Jurovec* (: Jura : Georgius), *Novakovec* (: Novak), *Palovec* (: Pal : Paulus), *Pribislavec* (: Pribislav), *Šandorovec* (: Šandor : Alexandros), *Vučetinec* (: Vučeta), *Marija na Muri* (: Marija), *Ivanovec* (: Ivan), *Donji/Gornji Vidovec* (: Vid), *Vukanovec* (: Vukan), *Martinuševec* (: Martinuš : Martinus), *Stanetinec* (: Staneta), *Vratišinec* (: Vratiša)...

II. Prezimena prema profesiji

Uvid u ovu grupu prezimena pruža nam mogućnost pretpostavke o postojanju određenih obrta, zanimanja, zvanja, službi. Pojedini su obrti vrlo stari, pa su i prezimena njima motivirana stara i frekventna (npr. prezime *Kovačević* (: kovač) drugo je po frekventnosti u Hrvatskoj, a prezimena *Schmidt*, *Smit*, *Kuznjec* sa značenjem »kovač« u samom su vrhu po čestotnosti u Njemačkoj, SAD i SSSR)¹².

Nalazi fragmenata antiknog posuđa dokaz su postojanja prvih obrta na međimurskom tlu već u rimsko doba.¹³ U analizi koja slijedi učit ćemo da su mnoga prezimena preuzeta iz stranog jezičnog sustava. To zapažanje djelomice objašnjava podatak da je kralj Bela IV. u 13. stoljeću u Međimurje useljivao strane obrtnike koji su se zvali »kraljevski gosti«

¹² Usp. P. Šimunović, *Najbrojnije hrvatsko prezime Horvat*, Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena, knj. 49, Zagreb 1983, str. 653.

¹³ Vidi Dragutin Feletar, *Iz povijesti Međimurja*, Čakovec 1968, str. 19.

(hospites). Njima se pripisuje i osnivanje trgovišta Prelog, koje je u prošlosti Međimurja bilo najrazvijenije obrtničko središte.¹⁴ S vremenom se broj obrtnika sve više povećavao te se oni udružuju u cehove da bi lakše formirali i branili razna prava i povlastice. Iz sačuvanih dokumenata (protokola, statuta, cehovskih diploma, oporuka i notarskih spisa) saznajemo da su u Međimurju postojali ovi cehovi: krojački, čičmarski, tkalački, kolarski, foringaški, sedlarski, remenarski, srebrnarski, drakslarski, tišlar-ski, šajkaški, špoljarski, kovački, zlatarski. Od naselja čiji prezimenski mozaik ovdje donosimo pouzdano se zna da su u D. Dubravi postojali krojački i tkalački ceh, u Kotoribi šajkaški, tkalački, zlatarski, foringaški ceh, a pretpostavlja se postojanje zlatarskog cehovskog udruženja u D. Vidovcu.¹⁵ Obrti su nastajali iz životnih potreba i kao što danas ne možemo zamisliti život bez pekara, zidara, stolara... isto je tako teško pojmiti snalaženje u bezimеном svijetu. Imena su, dakle, društvena nužnost. Neki od starih zanata su iščezli, sjećanje na njih sačuvano je u prezimenima (*Tkalec, Tkalčec, Takač, Zlatarek*...). Nazive novih obrta, koji su vezani za ovo naše vrijeme, ne nalazimo ukomponirane u prezimenski mozaik (*Mehaničar, *Mehaničarić, *Automehaničar...) jer prezimenski je sustav zatvoren, svatko nasljeđuje prezime svoga oca, a žene udajom mogu uzeti muževljevo prezime. S obzirom na strukturu, prezimena prema profesiji mogli bismo podijeliti na:

a) Prezimena oblikom identična apelativima

Ban,¹⁶ *Ciglar*, *Čizmadija*, *Čičmešija*, *Čuhaš* (: tur. çoha »sukno«; »suknar«), *Feletar* (: mađ. feletárs »kočijašev pomoćnik«), *Flegar* (: njem. Pfleger »dvornik, nadstojnik, vlasteoski službenik«), *Globar*, *Haramija* (: tur. harami »hajduk, vojnik«), *Hegediš* (: mađ. hegedűs »violonist«), *Igrec*, *Hlebar*, *Lebar*, *Kajžar* (: slov. kajžar »maloposjednik«), *Klepec*, *Klobučar*, *Kočiš* (: mađ. kocsis »kočijaš«), *Kosec*, *Kovač*, *Kralj*, *Krznar*, *Kuhta* (: mađ. kukta »sluga koji pomaže kuharu«), *Lončar*, *Maltar* (: njem. Maut »carina, mitnica«; »carinik«), *Munka* (: mađ. munkás »radnik«), *Paler* (: mađ. palléer »građevinski poslovođa«), *Pin-tar* (: njem. Binder »bačvar«), *Piskač* (»trubač, svirač«), *Pišpek* (: mađ. püspök »biskup«), *Purgar* (: njem. Bürger »građanin«), *Ribić*, *Sabol* (: mađ. szabó »krojač«) *Sokač* (: mađ. szakács »kuhar«), *Spahija* (: tur. sipahi »turski feudalni konjanik; veleposjednik«), *Svajcer*^{16a} (: njem. Schweizer »mljekar, sirar«), *Šafar* (: njem. Schaffner »upravitelj gospodarstva, dvornik, čuvar«), *Šekrst* (: lat. sacrista, »crkvenjak, zvo-

¹⁴ Vidi R. Horvat, o. c., str. 24.

¹⁵ Vidi D. Feletar, o. c., str. 160; *Kotoripski protokol (Protocolum novum oppidi Kotoriba, inchoatum anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo quarto)*, Arhiv JAZU (sg. IV. b35), rukopis.

¹⁶ Prezimena *Ban*, *Kralj*, *Vojvoda*, *Župan* i sl. rjeđe su označavala pravi društveni položaj njihova nosioca — češće su bila nadimačkog postanja.

^{16a} Vjerojatno je *Svajcer* (u *Leksiku prezimena* samo četiri potvrde) varijacija prezimena *Švajcer*, potvrde kojega su mnogobrojne.

nar«), *Šekuter* (: lat. *executor* »ovršitelj, čovjek koji što službeno izvršuje slijedeći volju koga; član crkvenog odbora u župi«), *Šilec*, *Špoljar* (: njem. *Sporer* »bravar«), *Štibler* (njem. *Steuer* »porez«; »poreznik«), *Švelec*, *Šubaša* (: tur. *subaşi* »pomoćnik ili zamjenik baše, poglavar, nadzornik imanja, poljski čuvar«), *Tašner* (: njem. *Täschner* »torbar«), *Takač* (: mađ. *takács* »tkalac«), *Tišler* (: njem. *Tischler* »stolar«), *Tokar*, *Vadas* (: mađ. *vadász* »lovac«), *Varga* (: mađ. *varga* »postolar«), *Vidmar* (: njem. *Widem* »darovnica crkvi; crkveni posjed stečen darovnicom, legatom i sl.«; »kmet na crkvenom imanju stečenom darovnicom, legatom i sl.«), *Vojvoda*, *Volar*, *Vučenic*, *Zvonar*, *Žagar* (: njem. *Säger* »pilar«), *Župan*

Ta se prezimena naočigled tek početnim velikim slovom razlikuju od apelativa. Međutim, napuštanjem apelativnog polja i ulaskom u imenski repertoar, prezime postaje jezični znak koji se ističe osnovnom onomastičkom funkcijom imenovanja i redukcijom značenjske funkcije. To vrijedi za sva deapelativizirana imena.

b) Prezimena tvorena po obrascu apelativ + nastavak (-ić, -ec, -ek) *Banek*, *Ciglarić*, *Gosarić*, *Katanec* (: mađ. *katana* »vojnika«), *Ključarić*, *Kolarić*, *Kolezarić* (: *kolesa* »kola«; »kolar«.), *Kovačec*, *Kovačić*, *Kozarić*, *Kraljić*, *Lončarić*, *Mesarić*, *Pintarić*, *Popovčević*, *Sabolek*, *Sabolić*, *Sokačić*, *Sučić*, *Šoštarić* (: njem. *Schuster* »postolar«), *Špoljarić*, *Tkalčec*, *Valpotić* (: njem. *Walpoto* »vlastelinski povjerenik koji se brine o njihovim dobrima«), *Vargek*, *Vrtarić*, *Vračec*, *Vračić*, *Zvonarek*, *Žnidarić* (: njem. *Schneider* »krojač«), *Županić*.

Uz prezimena domaćeg porijekla prilično je zamjetan broj stranih:

- mađarskih- *Feletar*, *Hegediš*, *Katanec*, *Munka*, *Paler*, *Pišpek*, *Sabol*, *Sabolek*, *Sabolić*, *Sokač*, *Vadas*, *Varga*, *Vargek*, *Kočiš*, *Kuhta*, *Takač*.
- njemačkih- *Flegar*, *Maltar*, *Pintar*, *Pintarić*, *Purgar*, *Svajcer*, *Šafar*, *Šoštarić*, *Špoljar*, *Špoljarić*, *Štibler*, *Tašner*, *Tišler*, *Valpotić*, *Vidmar*, *Žagar*, *Žnidarić*.
- turskih- *Čuhaš*, *Čizmadija*, *Čizmešija*, *Haramija*, *Spahija*, *Šubaša*.
- latinskih- *Šekrst*, *Šekuter*.

Jedan od razloga prisutnosti stranih prezimena prema profesiji, upravo prema zanimanju, u međimurskom imeniku već smo naveli. Osim naseljavanja stranih obrtnika (mahom iz Njemačke i Austrije) koji su sa sobom donijeli i svoje nazive za obrt kojim su se bavili, tu je i prisutnost Turaka na tom području te dugovremena ovisnost o Mađarima. Razni utjecaji donosili su iz raznih jezika nazive za pojedine obrte i službe. Stoga nije rijetkost da je isti zanat nazvan raznojezičnim leksemima: *šilec*, *švelec*, *sabo(l)*, *žnidar*. Tako npr. nemamo potvrđeno prezime *Postolar* ili *Obučar*, koje bi se temeljilo na idioglotskim leksemima, već samo *Varga* (mađ.), *Šoštarić* (njem.), *Čizmadija*, *Čizmešija* (tur.).

III. Prezimena etničkog i etnonimskog postanja

Ovaj je tip nominacije prisutan u mnogih naroda. Prema mjestu nekadašnjeg življenja i prema nacionalnoj pripadnosti najčešće su se imenovali i najlakše identificirali došljaci: *Vogrinec* (: Ugarska), *Bošnjak* (: Bosna), *Posavec* (: posavsko područje), *Zrinski* (: Zrin) itd. Prezimena etničkog i etnonimskog porijekla dragocjen su izvor i siguran kaži put pri proučavanju migracija, seoba stanovništva, koje je iz različitih razloga napuštalo svoju dotadašnju postojbinu i kretalo put svojih novih budućih staništa. Spomenimo samo primjer iz ne tako davne prošlosti (1945), kada su mnogi Međimurci pritisnuti oskudicom i neimaštinom selili u plodnu baranjsku ravnicu. Sa sobom su u svome pamćenju ponijeli prezimena kojima su i danas vezani za rodni kraj. Iz Marije na Muri selili su *Mustači*, *Posavci*, *Kanižaji*, *Duhovići*, *Pongraci*, *Pavlici*, *Hunjadiji*, *Kedmenci*, *Herci*, *Kožnjaki*, *Čanakiji*, *Tote* ... čija prezimena bilježi popis iz 1948. godine u baranjskom selu Petlovcu. Poznata je i činjenica o iseljavanju u međuratnom razdoblju u prekooceanske zemlje. No oba navedena primjera odnose se na ovostoljetne seobe, kada su prezimena bila već formirana.

Leksik prezimena SR Hrvatske u Mariji na Muri, D. Mihaljevcu, D. Vidovcu, D. Dubravi i Kotoribi bilježi ova prezimena etničkog i etnonimskog postanja:

Breznik (Breza; Brezno; Brezje; Brezovec), *Buković*, *Bukvić* (Bukovec; Bukovje), *Cmrečki* (Smreka; Smrijek), *Čefuta* (»Židov«), *Horvat*, *Horvatić* (Hrvatska),¹⁷ *Jeđut* (Jeđupat, Egipat), *Nemet* (»Nijemac«), *Toth/Tota* (»Slaven«, »Slovak«), *Turk* (Turska), *Vlah*, *Vlašić* (ime za tuđi narod), *Vogrin*, *Vugrač*, *Vugrinčić* (Ugarska), *Belovari* (B/j/elovar; Bélvár), *Bihar* (Bihar), *Bolmanec* (Bolman), *Ceboci* (Cebovec), *Dobranski* (Dubrava), *Dolenčić*, *Dolenec* (dolina), *Dravec* (Drava), *Dvorski* (Dvor), *Erdelji* (Erdelj), *Gall* (»Francuz«), *Glogovec* (Glogovec), *Hrašćanec* (Hrašćan), *Kanižaj* (Kaniža, Kanjiža), *Kranjec* (Kranjska), *Komorski* (Komor), *Latin* (pripadnik latinskog, rimokatoličkog vjerskog obreda),¹⁸ *Međimurec/Međimorec* (Međimurje/Međimorje), *Novosel*, *Novoselec* (doseljenik, novi u selu; Novo Selo), *Orehovec* (Orehovica), *Ostrognač/Ostrugnač* (Esztagom), *Poljak*, *Poljanec* (polje; Poljska), *Posavec* (Posavina), *Pustaj* (pusta), *Rusak* (Rusija), *Sobočan*, *Sobočanec* (Subotica), *Strmečki* (Strmec), *Strnišćak* (strnište),

¹⁷ Prezime *Horvat* najbrojnije je u Međimurskoj Bistrici (492 nositelja). Za nj je utvrđeno da je kudikamo najfrekventnije u Hrvatskoj (20 714 nositelja), a rasprostranjeno je isključivo na kajkavskom području, odnosno na području nekadašnje Slavonije. Ta je pokrajina zajedno s dijelovima Slovačke i Slovenije dugo bila politički potčinjena Mađarima, koji su narode u tim zemljama identificirali uglavnom kao Slavene. Nepostojanje hrvatskog narodnog imena za narod, zemlju i jezik u Panonskoj Hrvatskoj razlog je ranoj pojavi mnogobrojnih prezimena *Horvat* i drugih u vezi s njim. Njima je narod toga područja svjedočio svoju pripadnost hrvatskoj etniji. Usp. P. Šimunović, *Naša prezimena*, str. 302—313.

¹⁸ Usp. P. Skok, o. c., knj. II, Zagreb 1972, s.v. Latin.

Ujlaki (Uylak, Ilok), *Zadravec* (došljak s lijeve strane Drave),¹⁹ *Židov* (Judeja).

U ovoj skupini prezimena čitamo i ona koja završavaju na *-i/-(a)j*: *Erde-lji*, *Kanižaj*, *Ostrogna*j... Ti završeci tipični su za etnička prezimena u mađarskom prezimenskom sustavu,^{19a} a funkcija im je ista kao i formata *-ski* (*Dvorski*), *-ec/-ac* (*Kranjec*) u našim etničkim i etnonimskim prezimenima — oni označavaju da je netko došao »iz Erdelja«, »iz Kaniže«, »iz Ostrogona« ili je u kakvoj vezi s tim naseljima i područjima.

IV. Prezimena nadimačkog postanja

Naša najstarija prezimena temeljila su se na nadimku. Po kakvoj karakterističnoj osobini (koju nadimci najčešće oslikavaju) lako je bilo identificirati, tj. prepoznati određenu osobu.²⁰ Nadimke daju drugi i u njih sabijaju svoje viđenje lica kojemu ih pridružuju, najčešće potencirajući njegovu negativnu, humorističku stranu. Prezimena nadimačkog porijekla sadrže istovremeno i poruku i porugu. Njihova je osnovna karakteristika deskripcija. Njima se sažeto, jednom riječju kazuje kakav je tko: *Fekete* (crn), *Levak* (ljevoruki)... Ljudi su motive za nadimke nalazili svuda oko sebe. Zato je ova skupina prezimena najšarolikija. Tu su prezimena nastala po:

a) karakterističnoj osobini: *Balog* (:mađ. balog »ljevak«), *Dobrić*, *Fekete* (:mađ. feketek »crn«), *Halabarec* (: halaburiti »dizati buku, graju, viku«), *Karažinec*, *Kopasić* (: mađ. kopasz »čelavac«), *Levačić*, *Levak*, *Lehki*, *Lisjak*, *Malek*, *Malić*, *Modrić*, *Nađ* (: mađ. nagy »velik«), *Plaćko*, *Rumenjak*, *Tustić*, *Vodopija*, *Bogomolec*, *Bjelogrič*²¹...

b) nazivima ptica i životinja: *Golub*, *Golubić*, *Kos*, *Kukec*, *Mišić*, *Vranić*, *Žerjav*, *Mravlek/Mravljek*, *Ptičak*, *Rajher* (: njem. Reiher »čaplja«), *Rigo* (: mađ. rigó »kos«; »drozd«), *Sokol*, *Sović*, *Šajn* (: perz. šāhīn

¹⁹ Vidi P. Šimunović, *Naša prezimena*, str. 203.

^{19a} Nastavak *-i* u mađarskom je jeziku vrlo frekventan i u tvorbi deminutivno-hipokorističkih likova osobnih imena, npr. *Báli* (:Bálint), *Céci* (:Cecília), *Zsuzsi* (:Zsuzsanna) itd.

²⁰ Jedino za osobni nadimak vrijedi stara latinska izreka *Nomen est omen*, i to samo u nastanku za osobu kojoj je nadjenut.

²¹ Prezimena složenice u hrvatskoj su antroponimiji prilično česta. U ovdje analiziranom antroponimikonu potvrđeno ih je samo nekoliko. Godine 1948. *Bjelogrič* su živjeli u D. Dubravi, *Vodopije* u Kotoribi, a *Bogomolci* u D. Dubravi i D. Vidovcu. Prezime *Vodopija* (od međimurskih naselja potvrđeno još u Strahonincu) te *Bjelogrič* (jedina potvrda u Međimurju) imala su mali broj nositelja, koji uz to nisu imali svoje domaćinstvo. Njihovo nepojavljivanje u registru 1988. godine navodi na zaključak da je riječ o prezimenima doseljenika s privremenim boravkom. Za prezime *Bogomolec* možemo reći da je ukotvljeno u međimursko tlo. Brojčani podaci iz 1948. godine govore o njegovom žarištu upravo u Međimurju — od deset potvrda u Hrvatskoj, četiri su iz (donjeg) Međimurja: Cirkovljan 29 nositelja, D. Dubrave 30, D. Vidovec 12, Oporovec 2.

»ptica grabljivica, sokol«), *Šarkanj* (»zmaj«; »zmiija«), *Žvorc* (»čvorak«), *Štrok* (»roda«)...

c) različitim predmetima materijalne i duhovne kulture: *Bajs/Bajz*, *Doboš*, *Grošanić* (: njem. Groschen »sitan novac, novac uopće«), *Hižak*, *Hrg* (: lat. orca »posuda«), *Kedmenec* (: mađ. ködmön »kožuh«), *Klinec*, *Kober* (: staročeš. kober »tanak plašt«), *Pancer* (: njem. Panzer »oklop«), *Slamek*, *Smolek*, *Snopek*, *Srpak*...

d) nazivima za dijelove ljudskog ili životinjskog tijela: *Grivec*, *Herc*, *Mustać*, *Rep*, *Bradač*, *Glavak*, *Glavić*, *Grudić*, *Kolenić*, *Kuček*, *Rebrek*...

e) nazivima za prirodne pojave: *Deždek* (: dežd »kiša«), *Mraz*, *Oblak*

f) nazivima za rodbinske veze: *Babić*,²² *Sinković*

g) redu rođenja: *Štirnić/Štirinić*, *Petak*, *Šestak*.

I letimičnim pogledom ukupnosti prezimenskog materijala opaža se povećana zastupljenost pojedinih završetaka. Iako se za jugoslavenska prezimena obično drži da pretežno završavaju na *-ić*. Ta je tvrdnja točna imamo li na umu samo prezimena Srba, Crnogoraca i Hrvata. No dok u Srba i Crnogoraca ovaj završetak čini apsolutnu većinu (oko 95 posto), istraživanje sovjetskog onomastičara Nikonova²³ pokazalo je da razmještaj prezimena na *-ić* u Hrvatskoj nije ravnomjeran — postoje areali gdje na *-ić* svršava od 65 do 71 posto prezimena (kotari Vojnić, Ogulin, Petrinja, Gospić), a u nekadašnjem preloškom kotaru ta se brojka snizuje na 25 posto.

U naseljima o kojima je u ovom radu riječ prezimena na *-ić* na prvom su mjestu po frekventnosti — 26 posto prezimena ima u svojoj strukturi ovaj završetak. Navedimo samo neke primjere: *Antolić*, *Barić*, *Bartolić*, *Blagović*, *Blažeković*, *Božić*, *Dimitrijević*, *Dominić*, *Drakšić*, *Duhović*, *Đorđević*, *Đuranić*, *Fabić*, *Gašparić*, *Ciglarić*, *Gosarić*, *Ključarić*, *Mesarić* itd. Dočetak *-ić* najčešće nalazimo u prezimenima s osobnim imenom u osnovi te u uslužnim prezimenima. Najviše nositelja prezimena na *-ić* ima prezime *Bartolić*.

Nastavkom *-ić* nekad se (dok prezimena još nisu bila stalna, nasljedna i nepromjenljiva) označavala kategorija malog, mladog. Danas on više nije deminutivno-hipokoristički nastavak, nego ima samo strukturalnu funkciju, tj. on je tek vanjska oznaka da je riječ o prezimenu.

²² Prezime *Babić* može biti dvojakog postanja, ovisno o naglasku: *Bábić*: tur. bábo »otac«, *Băbić*: bába »baka«, »primalja«, »stara žena«.

²³ Vidi V. A. Nikonov, *Horvatskie familii v statistiko-geografičeskoj osveščeni*, Onomastica jugoslavica IX, Zagreb 1982, str. 258—259.

Drugi po učestalosti jest nastavak *-k-* (*-ak, -ek, -ik, -ka, -ko*). Nalazimo ga u 16 posto prezimena. On je karakterističan za kajkavsko područje (za razliku od *-ić* čija je koncentracija najveća na štokavskom terenu, i to u njegovom središnjem dijelu). Najčešće se pridružuje osobnim imenima tvoreći hipokorističke oblike koji su kasnije preuzeli funkciju prezimena: *Benček, Benko, Borišek, Ivančok, Lovrek, Martinjak, Matoljek, Stanko, Štefko* itd.

Slijedi skupina prezimena s nastavcima *-ac, -ec* koji su također specifični za prezimena na području kajkavskih govora, gdje živi gotovo 90 posto njihovih nositelja. U cijelom preloškom kotaru postotak tih prezimena jest 15, a u naseljima nekadašnje Međimurske Bistrice (koja također ulaze u sastav kotara Prelog) — 12 posto. Od toga broja 11 posto otpada na *-ec*. On se najčešće javlja u prezimenima s osobnim imenom u osnovi (*Andročec, Đuranec*), slijede etnička i etnonimska prezimena (*Dolenec, Kranjec*), pa prezimena po profesiji (*Kovačec, Tkalec*). Sufiksima *-ek* i *-ec* na kajkavskom se teritoriju tvore umanjence i hipokoristici — *stolek, sinek, dečec*. Deminutivnost i hipokorističnost bilo je prvotno značenje tih sufikasa i u budućim prezimenima.²⁴ Možemo reći da ono što je za prezimena štokavskog areala *-ić*, to su za kajkavska prezimena *-ek* i *-ec*.

Nastavkom *-i/(a)j* konačno je oblikovano 8 posto prezimena. Njegova velika frekventnost u mađarskim prezimenima utjecala je i na naš antroponimikon. Pribrojimo li prezimenima s nastavkom *-i/(a)j* i ona s našim nastavcima *-ski* i *-ec*, možemo zaključiti da su oni specifični za tvorbu prezimena etničkog postanja — *Belovari, Erdelji, Komorski, Zadravec, Novoselec* itd.

Nastavak *-ar* i njegova inačica *-er* najčešće se javljaju u kategoriji prezimena koja su nastala od oznake profesije. Našim prezimenima (*Ciglar, Zvonar, Hlebar*...) u toj se skupini pridružuju i strana (*Flegar, Feletar, Maltar, Pintar, Žagar*...). Ona čine na području koje promatramo 4 posto svih prezimenskih oblika.

Iako je istraživanje pokazalo da je zastupljenost finalnog *-š* u prezimenima povišena na području nekadašnjeg mađarskog utjecaja — u kotarima Prelog i Orahovica²⁵ — ne možemo ga vezati isključivo za prezimena mađarskog porijekla (*Hegediš, Kočiš*). Taj se sufiks javlja i u veli-

²⁴ Vokal *e* u sufiksima *-ek* i *-ec* različito se ponaša. Nepostojan je, tj. gubi se u kosim padažima prezimena tipa *Dolenec* (*Dolenca, Dolencu*...) i *Tkalec* (*Tkalca, Tkalcu*...), kao i u leksemima *stolec* (*stolca, stolcu*...), *kotec* (*koca, kocu*...). U prezimenima kao što su *Mikec, Grgec* i sl. *e* je postojano, ono se čuva kroz cijelu deklinacijsku paradigmu (*Mikec, Mikeca, Mikecu*..., *Grgec, Grgeca, Grgecu*...). Ista mu je sudbina i u deminutivnim i hipokorističkim leksemima *stolek* (*stoleka, stoleku*), *dečec* (*dečeca, dečecu*). Tragovi afektivnog značenja uzrok su postojanosti vokala *e* u većini prezimena imenskog postanja koja završavaju na *-ek* i *-ec*. Detaljnije o toj problematici vidi S. Ivšić, *I naša o »Mačku«*, Hrvatski jezik I, 1938; V. Putanec, *Esej o jezičnom znaku u onomastici te o antroponimiji u Hrvatskoj*, predgovor *Leksiku prezimena SR Hrvatske* Zagreb 1976; A. Šojat, *O deklinaciji kajkavskih prezimena s nepostojanim e*, Jezik 3—4, 1973/74.

²⁵ Vidi V. A. Nikonov, *Horvatskie familii*... str. 258.

kom broju hipokorističkih osobina imena (od slavenskih i neslavenskih osnova), od kojih su mnoga preuzela funkciju prezimena — *Ivanoš, Matoš, Ilijaš, Antoš, Ivoš* itd.²⁶

Od ostalih prezimenskih završetaka u korpusu međimurskobistričkih prezimena zastupljeniji su ovi:

- an (*Đuran, Markan, Kvakán, Sobočan*)
- ač (*Kovač, Sokač, Mustač, Vugrač, Markač*)
- in (*Balažin, Matulin, Matalin, Mikulin*).

Tu su i prezimena *Horvat* (492 nositelja) i *Strbad/Strbat* (202 nositelja), koja je 1948. godine nosilo 5 posto stanovnika.

PREZIMENA STRANOG PORIJEKLA

Izuzmemo li iz prezimenskog sustava Međimurske Bistrice prezimena idioglotskog (slavenskog porijekla, ostaju nam još mnogobrojna prezimena čije korijene valja tražiti u drugim (neslavenskim) jezicima. Osnovnu masu prezimena aloglotskog porijekla čine ona koja u osnovi imaju svetačko ime, a u naš su antroponimikon iz latinskog i grčkog jezika, ili njihovim posredništvom iz hebrejskog jezika, ušla primitkom kršćanstva. To su prezimena tipa *Antolić, Balažin, Balent, Bartolić, Blažeković, Ivančok, Petrović, Vinković* itd. Imenski fond na kojem su zasnovana prezimena navedenog tipa zajednički je svim narodima s kršćanskom tradicijom.²⁷

Neke od oblika svetačkih imena koji su ugrađeni u prezimensku osnovu preuzeli smo iz latinskog ili grčkog jezika preko jezika posrednika: mađarskog (*Balaž, Balent, Mikloš*) i njemačkog (*Hanz*). Ona u prezimenskom fondu supostoje s našim imenima *Blaž, Valent, Nikola, Ivan*.

Svetačka imena (njihov puni ili hipokoristički oblik) na kojima se temelje prezimena (bilo da je riječ o sufiksalsnom izvođenju ili o prezimenima nalik na osobna imena) prilagodivši se osobitostima našeg jezika odavno su postala sastavni dio našeg antroponimikona. Ti onomastički znakovi već stoljećima egzistiraju na ovom tlu, mi ih prepoznavamo kao takve i njima se služimo u svojoj svakodnevici doživljavajući ih kao domaće.

U svojoj nedavno objavljenoj monografiji »*Antroponimija Bukovice*« Živko Bjelanović među antroponimima uočava tri sloja leksema različite provenijencije: antroponimi idioglotskog porijekla, antroponimi aloglot-

²⁶ Vidi T. Maretić, *O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba*, Rad JAZU, 81, 82, Zagreb 1886; I. M. Železnjak, *Očerk serbohrvatskogo antroponimičeskogo slovoobrazovanija*, Kiev 1969.

²⁷ Npr. lat. Antonius > hrv. *Antun*, njem. *Anton(ius)*, engl. *Ant(h)ony*, mađ. *Antal*, rus. *Antonij, Anton(in)*, franc. *Antoine*, tal. *Antoni(n)o*; lat. Blasius > hrv. *Blaž*, engl. *Blase*, rus. *Vlas*, mađ. *Balázs*, polj. *Blażej*; grč. *Nikōlāos* > hrv. *Nikola*, njem. *Nikolaus*, engl. *Nic(h)olaos*, franc. *Nicol(as)*, tal. *Nic(c)olo*, rus. *Nikolaj*, mađ. *Miklós*; lat. Vincentius > hrv. *Vinko*, engl. franc. *Vincent*, njem. *Vinzenz, Vinzent*, tal. *Vinzenzo*, španj. *Vicente*, polj. *Wincenty*, mađ. *Vince*; lat. *Johanes* (< grč. *Iōchānnēs* < hebr. *Yōhānān*) > hrv. *Ivan*, engl. *John*, njem. *Johannes*, franc. *Jean*, španj. *Juan*, tal. *Giovanni*, rus. *Ivan*, mađ. *János* itd.

skog porijekla te imena miksoglotskog karaktera. On idioglotskim imenima smatra i ona koja su izvedena idioglotskim sufiksima i od osnova ne-slavonskog porijekla. Tako govori o idioglotskoj naravi antroponimskih varijanata *Andrijica*, *Jakovac* i sl., patronimskih izvedenica na *-ić* (*-ović*/*-ević*) od antroponima kakvi su npr. Ana (*Anić*), Damjan (*Damjanić*) te obiteljskih nadimaka tipa *Aleksići* (Aleksa).²⁸

U antroponimikonu Međimurske Bistrice nalazimo mnogobrojne potvrde prezimena čiju osnovu čini svetačko ime (aloglotsko porijeklo) kojem je pridodan naš nastavak:

Grgur (: lat. Gregorius < grč. Grēgórios »oprezan, budan«) + *-ec* = *Grgurec*

Bartol (: lat. Bartholomaeus < grč. Bartholomaios < aram. bar Tolmáy »Tolmajev sin«) + *-ić* = *Bartolić*

Mikloš (: mađ. Miklós < grč. Níklólās »pobjednik naroda«) + *-ka* = *Mikloška*

Štef (: Stjepan < grč. Stéphanos »vijenac, kruna«) + *-ić* = *Štefić*

Vid (: lat. Vitus »koji je životan«) = *-ov* + *-ić* = *Vidović*

Sljedeća prezimenska skupina u kojoj nalazimo dosta leksema stranog porijekla jesu prezimena po profesiji. Već je prije rečeno da nam nazivi za profesiju dolaze uglavnom iz njemačkog (*Maltar*, *Šafar*, *Špoljar*), mađarskog (*Hegediš*, *Paler*, *Sabol*) i turskog jezika (*Haramija*, *Čuhaš*). Neki strani leksemi na kojima se temelje prezimena po profesiji još su i danas u uporabi: kočiš, sokačica, šoštar, šnajder, čizma itd., te nam je njihovo leksičko značenje u prezimenima poznato, no semantika većine ipak je za mnoge neprozirna. I u ovoj skupini prezimena uočavamo mnogobrojne likove tvorene domaćim sufiksima:

katana (: mađ. katana »vojnika, borac«) + *-ec* = *Katanec*

sabol (: mađ. szabó »krojač«) + *-ek* = *Sabolek*

varga (: mađ. varga »postolar«) + *-ek* = *Vargek*

šoštar (: njem. Schuster »postolar«) + *-ić* = *Šoštarić*

žnidar (: njem. Schneider »krojač«) + *-ić* = *Žnidarić*.

Pišući o slavonskim i baranjskim prezimenima izvedenim od riječi za oznaku zanimanja Stjepan Sekereš iz obrade isključuje ona prezimena stranoga porijekla koja su zadržala pravilan oblik jezika iz kojeg su uzeta (*Müller*), a u analizu uključuje prezimena stranog porijekla u kojima je došlo do promjene nekih glasova ili nastavka, smatrajući da su »takve riječi bile u upotrebi u Slavoniji prilikom davanja prezimena te su se u neku ruku smatrale domaćim riječima«: *Jagar*, *Jagarić*, *Šafar*, *Katančić* i sl.²⁹

²⁸ Vidi Ž. Bjelanović, *Antroponimija Bukovice*, Split 1988, str. 56—60.

²⁹ Vidi S. Sekereš, *Slavonska i baranjska prezimena izvedena od riječi za oznaku zanimanja*, Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku XXXIX/2, Novi Sad 1986, str. 140.

Uočavamo da Sekereš postupa vrlo slično Bjelanoviću. Njihovi su postupci u skladu s poimanjem da za antroponim u jeziku nije toliko presudno njegovo strano porijeklo koliko mogućnost da se prilagodi osobinama jezika primaoca.

U skupini prezimena etničkog i etnonimskog porijekla već smo uočili mađarski utjecaj u prezimenima tipa *Erdelji*. Primjetit ćemo da je sufiks *-i*, odnosno njegova inačica *-(a)j*, gotovo uvijek pridružen mađarskim toponimima: *Erdelji* < Erdelj (danas Transilvanija, pokrajina u Rumunjskoj, od 9. st. do konca I. svj. rata bila u sastavu Mađarske), *Ostrogna* < Ostrogon (to je naše ime za mađarski grad Esztergom), *Kanižaj* < Kaniža (tim je imenom imenovano nekoliko mjesta u Hrvatskoj i Mađarskoj),³⁰ *Belovari* Belovar (tako su imenovani grad i dva sela u Hrvatskoj,³¹ a isti ojkonom (Bélavár) nalazimo i u Mađarskoj, sjeveroistočno od Đurđevca, uz samu mađarsko-jugoslavensku granicu).

Od prezimena stranog porijekla spomenimo još u nadimačkoj skupini: *Balog* (: mađ. balog »ljevak«), *Fekete* (: mađ. feket »crn«), *Herz* (: njem. Herz »srce«; »as«), *Kedmenec* (: mađ. ködmön »kožuh«), *Nađ* (: mađ. nagy »velik«), *Rigo* (: mađ. rigó »kos; drozd«) itd.

U prezimenskoj građi aloglotskog porijekla nahodimo različite stupnjeve prilagodbi idioglotskim modelima formiranja jezičnih znakova:

- 0° — aloglotski leksem zadržava svoj izvorni oblik *Balog*, *Varga*, *Fekete*
- 1° — aloglotski se leksem grafijski i fonološko-morfološki prilagođava našem jezičnom sustavu
Znidar (Schneider), *Šoštar* (Schuster), *Nađ* (Nagy)
Stipan (Stéphanos), *Ignac* (Ignatius)
- 2° — od fonološko-morfološki i grafijski prilagođenih leksema izvode se novi prezimenski oblici pridavanjem naših sufikasa
Šoštarić, *Vargek*, *Vidović*, *Bartolić*, *Kedmenec*
- 3° — od adaptiranih svetačkih imena tvore se (našim sufiksima) hipokoristički oblici od kojih se izvode novi prezimenski likovi
Štefić, *Benček*, *Blažeković*

Što je viši stupanj prilagodbe, odnosno što je veći udio idioglotskih elemenata u prezimenskoj postavi, to se ono više doživljava kao domaće.

U popisu pučanstva iz 1948. godina čitamo i prezimena *Seyfried*, *Karlsberger* koja se očito nisu udomaćila te ih doživljavamo kao strana. Broj takvih prezimena se u posljednjih četrdeset godina znatno povećao, što je posljedica odlaska naših ljudi, među kojima je dosta ženskog svijeta, na rad u inozemstvo, gdje se sklapaju brakovi s tamošnjim žiteljima. Godine 1988. U Mariji na Muri, D. Mihaljevcu, D. Vidovcu, D. Dubravi

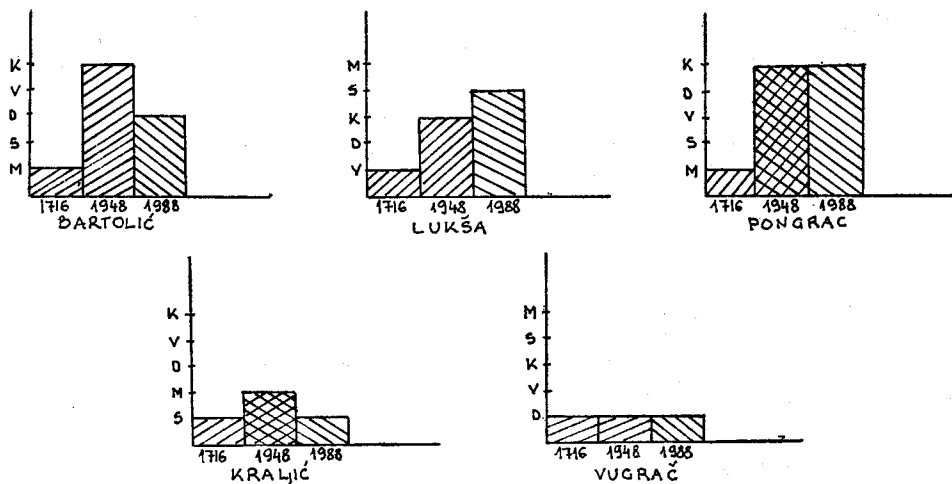
³⁰ Vidi *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, JAZU, knj. IV, s.v. Kaniža (str. 821) i s.v. Kañiža (str. 828).

³¹ Vidi *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, JAZU, knj. I, s.v. Bjelovar (str. 387).

i Kotoribi registrirana su ova strana prezimena: *Kiepe, Linn, Meirold-Mautner, Santoro, Scherney, Rosenberger, Castiglione, Mezzodi, Stieb, Forauer, Pemoller, Psallidas, Apachou, Collenz, De Kristofaro, Erlacher, Frerichs, Sass, Waismater, Wohlschlager, Athanaselis, Geyer, Sechinger* ...

ŽIVOT PREZIMENA

Prezimana žive sa svojim nositeljima, seobenim valovima raznose se u raznim smjerovima, povećan natalitet čini ih opstojnijima, potpuno iščezavaju smrću jedinog nositelja ili udajom ženskih potomaka. Evo kako se i na vrlo ograničenom području čiji prezimenski mozaik ovdje obrađujemo očituje selilački karakter prezimena.³²

Sva prezimana grafički prikazana potvrđena su u početku (1716) u samo jednom od pet naselja. Godine 1948. areal njihova prostiranja povećava se (izuzetak je prezime *Vugrač* koje pri sva tri popisa ostaje potvrđeno samo u D. Dubravi) i na susjedna naselja. Prezime *Kraljić* osim u Mariji na Muri nalazimo i u D. Mihaljevcu, *Lukša* se iz D. Vidovca seli u D. Dubravu i Kotoribu, a prezimana *Pongrač* i *Bartolić* odlikuju se najvećom ekspanzijom — potvrđena su u svim naseljima. Prošlogodišnji podaci govore nam da je takvo stanje samo s prezimenom *Pongrač*. *Bartolići* ne-

³² Naravno nositelji prezimena koja ćemo grafički prikazati nisu se selili samo u susjedna sela već i mnogo dalje. Na apcisi stoje godine kada je prezime potvrđeno, a na ordinati kratice naselja (D = D. Dubrava, V = D. Vidovec, K = Kotoriba, M = D. Mihaljevec, S = Marija na Muri) u kojima je potvrđeno.

staju iz D. Vidovca i Kotoribe, a *Kraljići* se ponovo vraćaju u Mariju na Muri. Jedino *Lukše* (naravno samo od onih prezimena koje smo grafički prikazali) su se doselili u Mariju na Muri, gdje ih i danas nalazimo.

Na primjeru D. Mihaljevca i Marije na Muri pokazat ćemo pulsiranje prezimena u jednom naselju. Usporedit ćemo prezimenske potvrde iz 1948. godine s onima koje su zabilježene četrdeset godina kasnije. Radi potpunijeg uvida u ukupnost stanovništva i prezimenskog fonda tih naselja, donosimo sljedeću tablicu.

	MARIJA NA MURI		D. MIHALJEVEC	
	1948.	1988.	1948.	1988.
Broj stanovnika	2388	1917	1350	831
Broj obitelji	oko 520	oko 480	oko 280	oko 250
Broj prezimena	143	154	94	86

Primjećujemo da se 1988. godine smanjio broj stanovnika i broj obitelji u oba naselja. U Mariji na Muri povećao se broj prezimena (za 11), a u D. Mihaljevcu on se smanjio (za 8). O smjeni prezimenskog korpusa više nam govori iduća tablica.

1988.	Marija na Muri	Donji Mihaljevec
Broj »starih« prezimena (iz 1948)	92 (=45%)	59 (=49%)
Broj »novih« prezimena	62 (=30%)	27 (=22%)
Broj »nestalih« prezimena	51 (=25%)	35 (=29%)

Velika je većina »starih« prezimena (76 posto u Mariji na Muri, 71 posto u D. Mihaljevcu) imala 1948. godine više od pet nositelja, a isto tako veliki postotak »nestalih« prezimena (57 posto u Mariji na Muri, 37 posto u D. Mihaljevcu) imao je te iste godine samo jednog nositelja. To znači da je veći broj nositelja prezimena veća garancija za njegovu opstojnost. No sva »nestala« prezimena nisu posve izbrisana — ona i danas »žive« u porodičnim nadimcima, u čiju su osnovu ugradili svoj lik. Tako npr. u Mariji na Muri žive *Kovačevi*, *Ribićevi*, *Đermadijevi*, *Logofčevi*, *Kenjevarjevi*, *Nađovi*, *Šiljkovi*, *Mikorovi*... iako za prezimena *Kovač*, *Ribić*, *Đermadi*, *Glogovec*, *Kenjevarevi*, *Nađ*, *Šilek*, *Mikor* nemamo potvrde.

JOŠ MALO USPOREDBI I STATISTIKE

	Najčešće prezime		
	1660, 1716.	1948.	1988.
Kotoriba	Paulić Honz	Horvat	Horvat
D. Dubrava	Varga	Horvat	Horvat
D. Vidovec	Zvonar	Lukša	Lukša
Marija/Muri	Kedmenec Paulić	Mustač	Mustač
D. Mihaljevec	Pongrac	Pongrac	Pongrac

Prema izvještaju kanonika vizitatora 20. siječnja 1660. godine od tadašnjih trideset kućegospodara u Kotoribi, tri su bila *Paulića* (Juraj, Mihalj, udova Paulić) i tri *Honza* (Matija, Juraj, Ivan). Po dvije obitelji prezivale su se *Barlović*, *Frančić*, *Horvat*. Ni prezime *Honz* ni *Paulić* 288 godina kasnije nisu potvrđena. Godine 1948. na prvo mjesto po čestotnosti dolazi prezime *Horvat* (174 nositelja), koje do danas ostaje najučestalije (oko 180 nositelja).

U D. Dubravi 1716. godine osvjedočeno je šest, od ukupno 112, kućegospodara s prezimenom *Varga* (Matija, Juraj, Tomo, Andrija, Ivan, Katarina udova Varga). I danas mnogi Dubrovčani nose ovo prezime iako 1948. godine *Horvati* preuzimaju primat (172 nositelja) koji još i danas drže (oko 160 nositelja). Godine 1948. prezime *Horvat* potvrđeno je u svim mjestima čijim se prezimenima ovdje bavimo. Iste je godine zabilježeno u još 96 međimurskih naselja. U Kotoribi i D. Dubravi živjelo je najviše međimurskih *Horvata*, a u cijeloj Hrvatskoj više ih je registrirano samo u Osijeku (257) te u Zagrebu (1826).

Pri vizitaciji Župe sv. Vida 5. svibnja 1716. godine (kojoj su tada, kao što je već rečeno, pripadali i D. Dubrava, D. Mihaljevec,³³ Marija na Muri i Kotoriba) u D. Vidovcu zagrebački kanonik Ivan Mužinić izvještava o imenima i prezimenima četrdeset hižnih gazdi. Među njima su Tomo *Zvonar*, Juraj *Zvonar* i Elizabeta *Zvonarica*. Godine 1948. 93 stanovnika D. Vidovca prezivala su se *Zvonar*. *Zvonara* ima i danas (oko 70), no *Lukše* su najmnogobrojniji — 1948. bilo ih je 221 (najviše u Hrvatskoj), a 1988. oko 160.

³³ Današnji ojkonomi *Donja Dubrava*, *Donji Vidovec*, *Donji Mihaljevec* tada još nisu imali član diferencijacije »donji«. On im je pridat kasnije jer je jednočlano ime (*Dubrava*, *Vidovec*, *Mihaljevec*) bilo nedostavno za obavljanje onomastičke funkcije. Naime, u Međimurju postoji još jedna *Dubrava*, *Vidovec* i dva *Mihaljevca*. Da bi se izbjegla homonimija, njima je predmetnut član diferencijacije — gornji (*Gornji Mihaljevec*, *Gornja Dubrava*, *Gornji Vidovec*), donji (*Donji Mihaljevec*, *Donja Dubrava*, *Donji Vidovec*), mali (*Mali Mihaljevec*).

U Mariji na Muri (koja je u svojoj povijesti imenovana i Družilovec, Altarec, Sveta Marija, Mura-Szent-Maria, Sveta Marija na Muri) prezimenom *Kedmenec* 1716. imenovana su tri gazdinstva (kućegospodari: Ivan, Matija, Juraj). Isto toliko nosilo je prezime *Paulić*³⁴ (kućegospodari: Juraj, Andrija, Juraj). Godine 1948. na prvo su mjesto izbili *Mustači*, kojih je tada tu bilo najviše u Hrvatskoj — 173. Oni su i danas najbrojniji. Od oko 1910 stanovnika tako se preziva njih oko 150, koji žive u četrdesetak porodica.

Iz tablice je vidljiva pretežitost i dominacija prezimena *Pongrac* u Donjem Mihaljevcu. I oni su (poput *Lukša* u D. Vidovcu i *Mustača* u Mariji na Muri) 1948. godine bili najbrojniji nosioci toga prezimena u Hrvatskoj.

U svim naseljima nekadašnje Međimurske Bistrice zajedno, 1948. godine bilo je najviše *Horvata* — 492. Najkraća prezimena bila su *Rep*, *Nađ*, *Mor*, *Fuš*... a najduže *Dimitrijević*. U svih pet naselja potvrđeno je osam zajedničkih prezimena: *Horvat* (Kotoriba 174³⁵, D. Dubrava 172, D. Vidovec 85, D. Mihaljevec 81, Marija na Muri 20), *Golubić* (Marija na Muri 58 — najviše u Međimurju, D. Vidovec 21, Kotoriba 19, D. Mihaljevec 9, D. Dubrava 1), *Varga* (D. Dubrava 76 — najviše u Međimurju, Marija na Muri 25, D. Mihaljevec 11, D. Vidovec 3, Kotoriba 2), *Strbad/Strbat* (D. Mihaljevec 81 — najviše u Hrvatskoj, D. Vidovec 56, Kotoriba 28, Marija na Muri 18, D. Dubrava 12), *Pongrac* (D. Mihaljevec — najviše u Hrvatskoj, Marija na Muri 85, D. Vidovec 40, D. Dubrava 17, Kotoriba 7), *Kanižaj* (Marija na Muri 76 — najviše u Hrvatskoj, D. Mihaljevec 36, D. Vidovec 26, Kotoriba 11, D. Dubrava 10), *Bartolić* (D. Mihaljevec 170 — najviše u Hrvatskoj, Marija na Muri 46, D. Dubrava 15, D. Vidovec 6, Kotoriba 4) *Klarić* (D. Dubrava 83 — najviše u Međimurju, Marija na Muri 27, D. Mihaljevec 18, D. Vidovec 2, Kotoriba 1). Četirima naseljima zajednička su prezimena *Sabol*, *Dolenec*, *Hunjadi*, *Legin*, *Kedmenec*, *Šlibar*, *Dominić*, *Habijan/Habjan*, *Marđetko*, *Novak*, *Šimonić/Šimunić*, *Igrec*, *Kovač*. U tri naselja nalazimo 40 istih prezimena, u dva oko 100, a oko 400 prezimena potvrđeno je u samo jednom od naselja.

ZAKLJUČAK

Prezimena su nastala iz nužnosti prije više stotina godina. Neka su iščezla sa smrću svojih nositelja, druga su iz raznih razloga promijenila svoj lik. Ipak većina je njih, sačuvavši iskonski oblik, u sebi pohranila duh prilika, običaja i vjerovanja vremena u kojem je nastala, te živi i u današnjoj eri informatike i kibernetike koja sve više prijeti da obiteljsku

³⁴ Vjerojatno je to današnje prezime *Pavlic*, koji je 1948. godine registrirano kao *Pavlič*.

³⁵ Brojke iza imena naselja predočuju broj nositelja dotičnog prezimena u tom naselju.

intimu i materinski idiom, što su utkani u imena i prezimena, nadomjesti hladnim brojkama.

Ovim smo radom zahvatili samo dio vjekovnog prezimenskog bogatstva. Ono svjedoči o tome da su prezimena najčešće tvorena od svetačkih imena. Među motivima utkanim u prezimensku osnovu još su nazivi profesije, mjesta bivšeg boravka te nadimci što su se nadijevali prvim nositeljima. Pripadnost kajkavskom idiomu očituje se, uz ostalo, i u pojavnosti nastavaka *-ec* i *-ek*, kojima vrlo često svršavaju međimurskobistrička prezimena. Očita je i prisutnost aloglotskih elemenata (mađarskih, nje-mačkih, turskih i latinskih) u prezimenskim likovima, no većinu takvih prezimena, zahvaljujući jezičnim prilagodbama, ne doživljavamo kao strana. Kao i na cijelom području bivše Slavonije, i u ovih pet donjomeđimurskih naselja najfrekventnije je prezime *Horvat*. Njime je međimurski puk, kojemu je hrvatska država dugo bila s onu stranu Drave, iskazivao svoju pripadnost hrvatskom narodu.

RÉSUMÉ

LE MOSAÏQUE DES NOMS DE FAMILLE À BISTRICA EN MÉDIMURJE D'AUJOURD'HUI

L'auteur se prépose d'analyser le répertoire des noms de famille se trouvant dans cinq emplacements de Međimurje d'Est. Sont constatés les groupes des noms de famille concernant la formation de ces noms de famille: a/ le group de filiation (relation père-fils, les patronymiques), b/ le groupe de profession (noms de famille motivés par la (dénomination professionnelle), c/ le groupe de dénomination par provenance (noms de famille ethnonymiques), d/ le groupe de dénomination par description (noms de famille en provenance des sobriquets). Dans le premier groupe, l'auteur analyse les noms de famille motivés par dénomination en provenance des noms populaires et sanctorémiques où est constaté un répertoire très intéressant se réalisant dans cette région. Est analysé aussi le milieu folklorique et sociologique qui provoqua la formation de ces noms de famille come aussi la fréquence et la typologie de ces noms de famille.